

Sjećanja sa boravka na Visu

Kap. freg. Mate Matković, Split

Vis 1944. godine. Borbena baza udarnih i proleterskih partizanskih brigada. Utvrđivala i branila ga je 26. dalmatinska udarna divizija. To je bilo naređenje Vrhovnog komandanta.

Bezbroj divnih uspomena, herojstva, drugarstva i sreća ostalo je u sjećanju. Desanti: Brač, Mljet, Korčula . . . Briga za ranjenike, botesne drugove, tufusare. Obezbjedenje zbijega. Utvrđivanje otoka. Obučavanje jedinica, stručno, borbeno, ideološko-političko i kulturno-zabavno . . .

A junjski susreti 1944. godine ostat će mi vječito u sjećanju.

Vis. Pošpilje. Bilo ih je deset. E. Glavučić, S. Pivalica, K. Zlatan, M. Podpečen, T. Bonačić, B. Alujević, V. Duplanić, M. Marijan, K. Ziničara i Katica. Oni su sačinjavali I krojačku radionu-26. DUD. Radionicu Vrhovnog štaba. Svi su bili mladi po godinama, ali su po shvaćanju zadataka, po odvažnosti i borbenosti bili ozbiljni i svjesni postavljениh zadataka.

— Radili smo danonoćno — kaže S. Pivalica, tadašnji šef radionice, naročito kada je na otok Vis došao Vrhovni štab, Nacionalni komitet i drug Tito . . .

Sivali su partizanske kape. Od odijela zarobljenih od neprijatelja i dobivenih od saveznika, prekrajali su i radili odjeću za partizanske borce, za komandire i komesare. Samo za nepun mjesec dana ova je grupa mladih partizanskih krojača napravila 85 uniforma za drugove iz Vrhovnog štaba, CK KPJ i Nacionalnog komiteta. Bila je to rijetka radinost i neumornost. A sredstva za rad. Obične stare ručne mašine i igle.

— Ali, najradosniji i za nas najčasniji zadatak bio je, — priča Pivalica, kada smo dobili naređenje da izradimo uniformu za Vrhovnog komandanta druga Tita.

Šef radionice je pozvan u štab proleterske brigade, gdje mu je komesar I. Romac saopćio: — Druže idi u štab 26. DUD. Sekretar će ti dati propusnicu za špilju. Uzet ćeš mjeru za izradu uniforme drugu Titu.

I tako je ovaj mladi partizanski krojač došao pred vrata od špilje, u kojoj je bio smješten Vrhovni štab sa maršalom Titom na čelu. U ruci je držao propusnicu na kojoj je pisalo: — Drug S. Pivalica ide kod maršala Tita, radi uzimanja mjere za šivanje uniforme . . .

Bio je uzbuđen. Razmišljao je, kako će se javiti i kako će zatražiti dozvolu za izvršenje ovoga zadatka. Došavši tridesetak metara ispred špilje bio je zaustavljen snažnim partizanskim povikom:

— Stoj! Tko ide?

— Partizan!

— Naprijed ponovo će stražar.

Kada je krojač došao par metara ispred stražara bio je upitan, gdje i zašto ide.

— Kod Vrhovnog komandanta, — odgovorio je on.

Pred špiljom se sreo sa drugom Nikšom, šoferom druga Tita. On mu je pomogao da se što bolje okuraži. Tako se našao u špilji, a i da sam nezna kako. Pas druga Tita ga je odmah primijetio i sumljivo počeo njušiti. Posumljao je da je »stranac«.

U špilji su bili drugovi članovi CK KPJ, Vrhovnog štaba i Nacionalnog komiteta, među kojima su bili drugovi Tito, Ranković, Kardelj, Moša i drugi . . .

— Druže Maršale! Upućen sam da Vam uzmem mjeru za izradu uniforme, — drhtavim glasom progovorio je Stevo.

— Dobro druže! Izvoli — odgovorio je Maršal. A zatim ga je sa osmjehom upitao, kada je naučio zanat, i kako mu je u proleterskoj brigadi.

— Nešto sam naučio prije odlaska u partizane, a nešto ovdje na Visu. A među proleterima ne može biti nego dobro, druže Maršale, — odgovorio je Stevo.

Neki drugovi, članovi Vrhovnog štaba su ovaj razgovor promatrali. A onda će jednom duhovitom upadicom Moša Pijade:

— Je li bre, šnajderu, dali si ti sposoban da sašiješ odijelo drugu maršalu?

— Dati ću sve od sebe da ga dobro napravim, — odgovorio je šnajder.

— A, odakle si ti družo?, upitno će Maršal.

— Splićanin sam, — družo Maršale!

— Vrijedni ste vi Dalmatinci, dobri i hrabri borci... nato će Maršal.

U rano jutro je odijelo bilo gotovo. Tito ga je primio toplo i raspoložen. Takav je on uvijek i onda kada je bio u najsjloženijim zadacima. Odijelo je probao, a zatim se zahvalio i uručio pozdrave svim krojačima i borcima.

Tako je za jednu junsku noć napravljena uniforma za druga Tita. To je bila jedna od noći neposredno poslije desanta na Drvar. Jedna od noći pred susret, razgovore Tito—Šubašić. A, kao uspomena na ovaj datum krojač Pivalica čuva originalne maršalske činove, pričvršćene na uokvireni karton. Sačuvao ih je kada je nakon nekoliko dana sašiveno novo odijelo — uniforma, od štofa dobivenog iz Sovjetskog Saveza.

— Vječito ću se sjećati ovog susreta, — priča Pivalica. Posebno mu je ostao u sjećanju momenat kada je nosio gotovu uniformu u špilju. Da bi je lakše nosio, ogrnuo se bluzom i tako išao preko Borovnika prema špilji. Međutim, kada je prošao pokraj savezničkih šatora, primijetio je kako vojnici upadno promatraju njegovo kretanje, a potom je čuo glas: — Oke! Maršal Tito. — Tada sam se tek zamislio što radim, — pričao je jednom. — Skinuo sam bluzu i nosio je preko ruke. Za ovaj »prestup« bio sam ukoren, ali nisam kažnjen. Pa i da jesam, u šali će on, to se isplatilo, jer sam »10 minuta bio maršal«.

I dalje je ova radionica krojila, šivala, prekrajala uniforme i titovke i činove za komandire, komandante i političke komesare. Razvijala se, da bi na kraju rata prerasla u pravu krojačku radionu. Kroz nju je prošlo mnogo drugova i naučilo se krojiti i šiti. Tako pričaju danas nakon 20 godina, borci udarnih i proleterskih partizanskih brigada, članovi prve krojačke radionice na Visu.

Ovo je samo jedno sjećanje, vezano za druga Tita. A takvih je bilo podosta na ovoj ratnoj bazi i tvrđavi partizanskoj, Visu.